

2. Bourdieu P. The Forms of Capital. In: Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. New York : Greenwood, 1986. P. 241–258.

3. Etzkowitz H., Leydesdorff L. The Triple Helix: University – Industry – Government Relations. New York : Continuum, 1998. Vol. 1.

4. Karnaukh A., Kravchuk K. Cultural and Creative Sectors in Ukraine: Resilience, Recovery, and Integration with the EU. Final Report. Brussels. Cultural Relations Platform ; European Commission (DG EAC), 2024.

5. Leydesdorff L. The Triple Helix of University – Industry – Government Relations. Amsterdam : University of Amsterdam, ASCoR, 2012. <https://www.leydesdorff.net/th12/th12.pdf>

6. RES-POL. Policy in the Field of Culture and Art: Strategic Brief 2025. Lviv. PPV Knowledge Networks, 2025. DOI: 10.70719/respol.2025.57.

7. Rusakov S. S. Digitalization of Cultural Heritage of Ukraine During War (Based on the Analysis of the Projects of the Ukrainian Cultural Foundation). In: International Scientific Conference Proceedings. Riga, February 7–8, 2024. DOI: 10.30525/978-9934-26-402-3-15.

8. Skavronska I. V. Creative Industries in Ukraine: Analysis and Prospects of the Transformation into a Creative Economy. *Economics & Sociology*. Vol. 10, No. 2. 2017. P. 87–106. DOI: 10.14254/2071-789X.2017/10-2/7.

9. Townley B., Gullledge E. The Market for Symbolic Goods: Translating Economic and Symbolic Capitals in Creative Industries. In: The Oxford Handbook of Creative Industries. Oxford : Oxford University Press, 2015. DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199603510.013.026>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-578-8-49>

ВИЗНАННЯ ЯК ВИМІР СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Загоруйко С. В.

аспірант

*Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Соціальна справедливість у воєнний час в Україні дедалі рідше зводиться до перерозподілу благ і більш частіше постає як питання включення до спільноти. Ресурси, доступ і компенсації формують видимі зони розбіжності. Водночас їх внутрішня логіка може бути пов'язана з досвідом невидимості та підозри, а також з дискур-

сивними і процедурними практиками, що обмежують участь. Повномасштабне російське вторгнення в Україну – це не лише територіальне загарбання, а заперечення права політичної нації на власне означення, культури – на визначення власних смислів, а людини – на публічний голос.

На внутрішньому рівні ця логіка не розчиняється, а повертається у вигляді низки питань: хто має право на голос, чия втрата читається як «суспільно значуща», кому довіряють, від кого очікують додаткового підтвердження приналежності. Ветерани, внутрішньо переміщені особи та культурні спільноти дедалі частіше формують свої досвіди і запити не лише в термінах обсягу ресурсів, а й через досвід поводження та визнання, зокрема щодо того, чи визнають їх повноправними учасниками.

Така трансформація не означає, що питання виплат, компенсацій і доступу до ресурсів втратили значення. Водночас вона робить видимими ті аспекти соціальної взаємодії, які в мирніший час часто залишаються непоміченими під виглядом адміністративних процедур. В контексті прикладної теорії організаційної справедливості розрізняють розподільчу справедливість («хто і що отримує»), процедурну («як ухвалюються рішення»), а також міжособистісну та інформаційну (як виміри того, як саме влада реалізує рішення у взаємодії з людьми) [1]. В умовах війни процедура виходить за межі суто технічного виміру. Вона формує траєкторії доступу, визначає кого слухають, чиї пояснення визнають більш достатніми, кому дозволяють оскаржувати рішення, а кого можуть сприймати з підвищеною підозрою. При однаковому обсягу ресурсів різні процедури здатні виробляти протилежні ефекти – включення або виключення, довіру або підозру.

Такий процедурний вимір дає змогу перейти від технічного аналізу справедливості до теорій визнання. Аксель Гоннет вибудовує теорію справедливості з досвіду несправедливості, вважаючи, що соціальні конфлікти мають моральний вимір, адже невизнання переживається як легітимна образа, що штовхає до боротьби за зміну норм [3]. У цьому ракурсі несправедливість може виявлятися не там, де «мало», а там, де «принизливо». Правова рівність може співіснувати зі зневагою в площині соціальної поваги, а формально коректне рішення з досвідом виключення.

Водночас така перспектива може перетворитись на риторику, яка підміняє матеріальну політику символічними жестами. У цьому контексті фрейзерівська критика хибних опозицій залишається дисциплінуючою. Перерозподіл і визнання переплетені не як компроміс, а як спосіб відтворення нерівностей: статусні ієрархії впираються в економічні механізми, а економічні нерівності закріплюються через символічні коди «нормальності», «пристойності», «свого». Там, де визнання відокремлюють від перерозподілу, виникають дві симетричні

сліпоті: політика «тільки про гроші», яка не бачить приниження як соціального факту, і політика «тільки про ідентичність», яка не то-кається структурних механізмів залежності.

У воєнний час символічна нерівність проступає як окрема форма несправедливості – нерівність соціальної значущості. Вона діє не лише через бюджети і закони, а через категоризації, медійні сюжети, практики пам'яті, розподіл легітимних способів висловлювання. Важливо, що символічні межі не автоматично стають соціальними. Вони набирають сили тоді, коли узгоджуються, повторюються та інституціоналізуються, перетворюючись на стійкі відмінності доступу та участі [5]. У контексті війни цей процес прискорюється: безпека, мобілізація, травма і героїчні наративи зменшують можливості для альтернативних інтерпретацій. Політика пам'яті, що в умовах війни стає центром тяжіння держави, може інтегрувати досвід втрат, але водночас ієрархізувати його, роблячи одні втрати «головними», а інші «другорядними» [4].

У такій ієрархії групи втрачають не лише в ресурсі, а й в праві бути почутими, їхні способи публічного висловлювання починають зчитуватись як «надто складні», «недоречні» або «підозрілі». Медіа в цьому процесі не просто репрезентують, а співвиробляють межі між «своїм» і «не зовсім своїм», між «варто співчувати» і «спершу доведи».

Саме в публічному просторі вирішується, хто має право на голос і чиї страждання визнаються значущими для суспільства. Символічна влада набуває рис несправедливості там, де межі категоризації системно знецінюють групи і звужують їх участь, перетворюючи символічні межі на соціальні та інституційні. У цей момент «повага» перестає бути психологічною категорією і починає функціонувати як інфраструктура громадянства.

Досвід ветеранів яскраво показує розрив між символічним піднесенням та інституційною практикою. Героїзація може перетворювати людину на функцію, фіксуючи її в певній ролі, яка пов'язана з воєнним досвідом. Таким чином, наприклад, звужуючи її до ролі «адресата підтримки», а не повного громадянина. Коли підтримка розсіпається між відомствами, а доступ до статусів і послуг залежить від виснажливих процедур, виникає не лише обмеження ресурсів, а й досвід браку поваги. Тут має значення не тільки результат, а спосіб, тому це якраз те, що фіксує література про міжособистісну та інформаційну справедливість. Сприйняття «справедливості» формується тим, чи ставляться до людини з гідністю і чи отримує вона зрозуміле пояснення рішень [1].

Складною частиною аналізу стає не сама діагностика визнання, а визначення порогів, коли саме невизнання стає несправедливістю, а не лише конфліктом інтерпретацій чи цінностей. Слабке місце дискусій про визнання полягає в спокусі ототожнити будь-яку образу з несправедливістю і перетворити моральну аргументацію на політичну зброю. Швайгер підкреслює, що для теорії визнання необхідним

є введення порогів належного визнання, які не зводяться до вже усталених соціальних норм і практик. Він також вказує на розриви між несправедливістю і переживанням визнання. Не кожна несправедливість буде осмислена як така і не кожне переживання невизнання точно вкаже на місце порушення [7].

В Україні в умовах війни пороги визнання зчитуються не з «ідеального консенсусу», а з конкретних вимірів соціальної практики, зокрема формальної рівності статусів, реалізованості прав як доступу до захисту, паритету участі в ухваленні рішень, соціальної поваги, яка не конструює групи як «нижчі» через символічні межі, мінімальних стандартів процедурної, міжособистісної та інформаційної справедливості у сервісах, де держава безпосередньо взаємодіє з людиною. Коли ці виміри розбалансовані, напруження, пов'язані з невизнанням, не зникають, а змінюють форму від апеляцій до несправедливості до тверджень про невидимість і згодом до політичної мобілізації, основаної на образі. У такому разі справедливість перестає бути темою розподілу дефіциту і стає питанням того, чи здатні інституції втримати умови участі, в якому процедурна коректність не приховує досвіду приниження і не легітимується героїчними наративами.

Література:

1. Colquitt J. A., Conlon D. E., Wesson M. J., Porter C. O. L. H., Ng K. Y. Justice at the Millennium: A Meta-Analytic Review of 25 Years of Organizational Justice Research. *Journal of Applied Psychology*. 2001. Vol. 86, No. 3. P. 425–445.
2. Fraser N. Justice Interruptus: Critical Reflections on the “Post-socialist” Condition. London ; New York : Routledge, 1997.
3. Honneth A. Recognition and Justice: Outline of a Plural Theory of Justice. *Acta Sociologica*. 2004. Vol. 47, No. 4. P. 351–364.
4. Kasianov G. Memory Politics in Wartime Ukraine: From Local Memory to the Centerpiece of the State Politics of Memory. *Nationalities Papers*. 2023.
5. Lamont M., Molnár V. The Study of Boundaries in the Social Sciences. *Annual Review of Sociology*. 2002. Vol. 28. P. 167–195.
6. Nalyvaiko L., McGee R. W. Problems of Access to Justice and Legal Assistance of Internally Displaced Persons. *Philosophy, Economics and Law Review*. 2023. Vol. 3, No. 1. P. 195–210.
7. Schweiger G. Recognition, Misrecognition and Justice. *Ethics & Global Politics*. 2019. Vol. 12, No. 4. P. 11–20.
8. Zakharina T. Structural Components of the Reintegration Environment of a Higher Educational Institution in the Conditions of the Russian-Ukrainian War. *Social Work and Education*. 2025. Vol. 12, No. 4. P. 708–721.